

ΛΑΟΥΡΑ ΜΠΑΛΝΤΙΝΙ

ΜΑΡΙΑ ΜΟΝΤΕΣΣΟΡΙ

ΔΑΣΚΑΛΑ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΠΕΛΑΓΙΑ ΤΣΙΝΑΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΛΑΟΥΡΑ ΜΠΑΛΝΤΙΝΙ

Μαρία Μοντεσσόρι

Δασκάλα μιας νέας εποχής

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ

Πελαγία Τσινάρη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 605

Λάουρα Μπαλντίνι, *Μαρία Μοντεσσόρι. Δασκάλα μιας νέας εποχής*

Laura Baldini, *Lehrerin einer neuen Zeit*

Μετάφραση: Πελαγία Τσινάρη

Υπεύθυνη έκδοσης: Σταύρη Ιωαννίδου

Επιμέλεια-διόρθωση: Γιάννης Αντωνόπουλος

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Η εικόνα εξωφύλλου παραχωρήθηκε από τον αρχικό δικαιούχο στη Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ, 2024

Copyright© Piper Verlag GmbH, Μόναχο 2020

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2021

Πρώτη έκδοση στη γερμανική γλώσσα από τις εκδόσεις Piper Verlag GmbH, Μόναχο, 2020

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Απρίλιος 2024

ΚΕΤ Ε104 ΚΕΠ 172/24 ISBN 978-618-07-0450-1

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ. ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Φρενοκομείο στην Όστια της Ρώμης, 1894	9
Ρώμη, φθινόπωρο του 1894	12
Ρώμη, φθινόπωρο του 1895	44
Φρενοκομείο στην Όστια της Ρώμης, 1895	60
Ρώμη, 1895	63
Ρώμη, τέλη Φεβρουαρίου του 1896	98
Ρώμη, Μάρτιος 1896	120
Ρώμη, αρχές Απριλίου του 1896	131
Φρενοκομείο στην Όστια της Ρώμης, Μάιος 1896	141
Ρώμη, αρχές Ιουλίου του 1896	144
Ρώμη, Αύγουστος 1896	161
Ρώμη, Αύγουστος 1896	177
Ψυχιατρική κλινική στη Ρώμη, Αύγουστος 1896	184
Βερολίνο, Σεπτέμβριος 1896	207
Ψυχιατρική Κλινική στη Ρώμη, Οκτώβριος 1896	248
Φρενοκομείο στην Όστια της Ρώμης, Δεκέμβριος 1896 . .	257
Ρώμη, άνοιξη του 1897	263
Ψυχιατρική Κλινική στη Ρώμη, φθινόπωρο του 1897 . . .	268

Ρώμη, φθινόπωρο του 1898	290
Ρώμη, άνοιξη του 1899	295
Ρώμη, αρχές Ιουνίου του 1901	305
Λονδίνο, τέλη Ιουνίου του 1901	312
Φλωρεντία, Ιανουάριος 1902	344
Μπολόνια, Μάρτιος 1902	350
Ποια ήταν η συνέχεια της ιστορίας;	357
Επίλογος	359

Φρενοκομείο στην Όστια της Ρώμης, 1894

ΟΙ ΚΑΜΠΑΝΕΣ του ναού της Αγίας Αύρας ανήγγειλαν τον εσπερινό. Ο βαθύς μεταλλικός τους ήχος αντιλάλησε ανάμεσα στα σπίτια και πέρασε μέσα από τους χοντρούς τοίχους του παλιού οικοδομήματος που άλλοτε ήτανε μοναστήρι. Υπήρχε κάτι το καθησυχαστικό και οικείο στο χτύπημα της καμπάνας. Ο ήχος ξυπνούσε μακρινές αναμνήσεις από μια ζωή λέφτερη, με γέλια και ξέγνοιαστο παιχνίδι. Μνήμες από μια αυλή με κότρες, που ξοπίσω τους έτρεχαν παιδιά για να τις πιάσουν. Από ένα ηλιόλουστο μαραγκούδικο και τη μυρωδιά φρεσκοπλανισμένου ξύλου. Μα μόλις έσβησαν οι χτύποι της καμπάνας, χάνονταν και οι χαρούμενες εικόνες μιας περασμένης εποχής.

Ο Λουίτζι καθόταν ανακούρκουδα πάνω σ' ένα σκληρό στρώμα. Τον είχαν κλειδώσει πάλι στο στενό κελί που δεν είχε τίποτ' άλλο παρά ένα γυμνό σιδερένιο ράντζο. Μέσα από ένα μικρό τετράγωνο παραθυράκι ψηλά ψηλά στον τοίχο, κοίταξε τον ουρανό που έπαιρνε ένα βαθύ μπλε χρώμα προαναγγέλλοντας τη δύση του ήλιου. Ο Λουίτζι δεν μπορούσε να θυμηθεί ποια ήταν η αιτία που είχε βρεθεί πάλι μέσα εκεί. Η παραμονή του στο κελί είχε κάποια σχέση με τον βαθυκόκκινο λεκέ που γυάλιζε στον τοίχο σαν κατηγορία. Ο λεκές τού θύμιζε ένα ζώο, που όμως ξεχνού-

σε το όνομά του, όπως σιγά σιγά λησμονούσε όλες τις εικόνες και τα ονόματα που είχαν σχέση με το παρελθόν του. Ήταν πολύ πιθανό ο βαθυκόκκινος λεκές να προερχόταν από το αίμα του. Θα παρέμενε εκεί, μια βρομιά στον τοίχο, ωστόσο να βαφτεί κάποτε το κελί. Αυτό θα μπορούσε να πάρει χρόνια, γιατί δεν υπήρχαν χρήματα, κι εκείνοι που στεγάζονταν μέσα εκεί είχαν για τους ανθρώπους της εξουσίας μικρότερη αξία ακόμα κι από τα σκουπίδια που μαζεύονταν στους δρόμους στις φτωχογειτονιές της Ρώμης. Στο ίδρυμα φιλοξενούνταν οι ψυχασθενείς του λιμανιού της Όστια, οι ηλίθιοι κι οι ανάπηροι, που τους έκλειναν μέσα στους τοίχους εκείνους για να προστατέψουν την υπόλοιπη κοινωνία από τις απρόβλεπτες πράξεις τους. Ο Λουίτζι ήταν μόλις οκτώ χρονών, κι ωστόσο κάθε άλλο παρά ο νεότερος τρόφιμος του ιδρύματος. Στη διπλανή μεγάλη αίθουσα υπήρχαν παιδιά που είχανε ίσα ίσα μάθει να περπατάνε. Όμως, αντί να χαίρονται για τα πρώτα τους βήματα και να διασχίζουν σκουντουφλώντας και γελώντας την αίθουσα, κάθονταν στα κρεβάτια τους και στύλωναν το άδειο τους βλέμμα στο γυμνό από στολίδια ταβάνι.

Γιατί δεν ήταν μαζί τους ο Λουίτζι; Μήπως είχε δαγκώσει πάλι κάποιον; Ένας από τους φύλακες του φώναξε πως ήταν ένα επικίνδυνο τέρας, ένας αγροίκος που δεν έμαθε ποτέ να υποτάσσεται στους κανόνες της κοινωνίας. Αμυδρά μόνο θυμόταν ο Λουίτζι τη γεύση του αίματος. Ήταν άραγε το δικό του; Το στόμα του Λουίτζι ήταν το μοναδικό του όπλο. Μ' αυτό αντιστεκόταν στις επιθέσεις των μεγάλων, όταν εκείνοι με τα δυνατά τους χέρια τραβούσαν από το κορμί του τα ρούχα για να τον καταβρέξουν έπειτα με παγωμένο νερό προκειμένου να μη βρομοκοπάει σαν ζώο. Ήταν μια ταπεινωτική, βασανιστική διαδικασία που

επαναλαμβανόταν κάθε βδομάδα. Πολύ πιθανό να του φόρεσαν το σακάκι από το δυσώδες άγριο ύφασμα εξαιτίας μιας δαγκωνιάς. Τα μακριά μανίκια ήταν δεμένα σφιχτά στην πλάτη. Ο Λουίτζι δεν μπορούσε να κουνηθεί. Και ο λεκές από αίμα στον τοίχο; Ο Λουίτζι ανοιγόκλεισε τα μάτια. Από τα μακριά του ματοτσίνορα κρέμονταν μικροσκοπικές σκούρες ξεραμένες σταγόνες. Ένωθε ένα σφυροκόπημα στον δεξή του κρόταφο. Φαίνεται πως τον είχαν ρίξει πάνω στον τοίχο. Προσεκτικά, έγειρε το κεφάλι στο πλάι και κοίταξε το ρούχο του. Το σακάκι ήταν κι αυτό γεμάτο αίματα. Έκανε έναν μορφασμό κι ένωσε ένα τράβηγμα πάνω από το δεξί του μάτι. Εκεί υπήρχε μια παλλόμενη πληγή. Καλό αυτό. Δεχόταν τον πόνο με χαρά, σαν έναν φίλο, γιατί του έλεγε ότι ήταν ζωντανός. Όσο αισθανόταν τον πόνο, είχε τη βεβαιότητα ότι δεν είχε πεθάνει ακόμα. Το καθετί ήταν καλύτερο από το φριχτό κενό που τον συντρόφευε μέρα με τη μέρα. Ένα κενό που μπορούσε να το γεμίσει μόνο με τις μάταιες μάχες του ενάντια στους φύλακες.

Ο Λουίτζι ευχήθηκε οι καμπάνες να ηχήσουν πάλι, για να επιστρέψουν οι χαρούμενες αναμνήσεις μιας ζωής για την οποία άξιζε να παλέψει. Όμως, κάθε μέρα που περνούσε στο ίδρυμα οι εικόνες θόλωναν ολοένα. Τίποτ' άλλο δεν έτρεμε περισσότερο ο Λουίτζι παρά τη στιγμή που οι εικόνες θα έσβηγαν ολότελα. Τη στιγμή που θα παραιτούνταν σαν τα άλλα παιδιά και θα υποτασσόταν αμαχητί στη μοίρα του. Ακούμπησε το κεφάλι πάνω στο γόνατα και αφουγκράστηκε τη σιωπή. Ήταν σκοτεινή κι απειλητική, σαν μια απύθμενη τρύπα όπου εκείνος βυθιζόταν αργά. Ο Λουίτζι περίμενε τις καμπάνες. Κάποια στιγμή θα καλούσαν πάλι τους πιστούς να προσευχηθούν και θα τον έβγαζαν για λίγο από το αδειανό εκείνο σκοτάδι.

Ρώμη, φθινόπωρο του 1894

«ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ο μπαμπάς;» Η Μαρία πηγαινοερχόταν ανήσυχη στην τραπεζαρία. Σε κάθε ήχο που μαρτυρούσε κάποια περαστική άμαξα έτρεχε στο ψηλό παράθυρο, αυτό που έβλεπε στον δρόμο, και κοίταζε με ερευνητικό βλέμμα κάτω.

«Όπου να 'ναι θα έρθει» καθησύχασε την κόρη της η Ρενίλντε Μοντεσσόρι. Σήκωσε το βλέμμα από το κέντημά της, ένα σεμεδάκι που αργότερα είχε σκοπό να βάλει πάνω στο σκούρο κομό από λαμπερό ξύλο κερασιάς, έτσι που κάθε επισκέπτης να βλέπει αμέσως ότι το νοικοκυριό το διηύθυνε μια επιδέξια και φιλόπονη κυρία. «Έννοια σου, κι ο πατέρας σου ξέρει ότι σήμερα πρέπει να σε συνοδέψει στο πανεπιστήμιο».

«Καμιά φορά σκέφτομαι ότι ο μπαμπάς καθυστερεί εσκεμμένα, για να κάνει ακόμα πιο περίπλοκες τις σπουδές μου. Θαρρείς και δεν είναι ήδη αρκετά δύσκολες. Κάθε μέρα πρέπει να ορθώνω το ανάστημά μου στους ζηλόφθονους συμφοιτητές μου και τους αδαείς καθηγητές. Κανείς τους δεν θέλει να βλέπει μια γυναίκα στην αξιοσέβαστη αίθουσά τους». Η Μαρία επέστρεψε στο τραπέζι και σωριάστηκε σε μια από τις καρέκλες χωρίς ιδιαίτερη χάρη. Από την ανυπομονησία της άρχισε να παίζει με τα μα-

κριά, λεπτά της δάχτυλα έναν ρυθμό πάνω στο ξύλο του τραπέζιού.

«Ανοησίες. Ο πατέρας σου θα έρθει από στιγμή σε στιγμή. Ξέρει ότι δεν μπορείς να πας μόνη σου στο Ινστιτούτο Ανατομίας. Σε αυτή την περίπτωση, δεν ωφελεί να καθίσω εγώ ή κάποια άλλη γυναίκα πλάι σου στην άμαξα. Για μια καθωσπρέπει κυρία αυτό που κάνεις παραείναι εξεζητημένο. Χρειάζεσαι λοιπόν να σε συνοδεύει ένας άντρας». Ζαρώνοντας το μέτωπό της, η Ρενίλντε έριξε μια επιτιμητική ματιά στο χέρι της Μαρίας. «Σταμάτα πια με αυτό το χτύπημα» την πρόσταξε αυστηρά.

Νιώθοντας ενοχές η Μαρία τράβηξε το χέρι της και το ακούμπησε στην ποδιά της. Παρά τα είκοσι τέσσερά της χρόνια, αισθανόταν καμιά φορά με την παρουσία της μητέρας της σαν μικρό κοριτσάκι που το μάλωναν για την ατίθαση συμπεριφορά του. Κι ωστόσο, ήταν μία από τις πρώτες γυναίκες στην Ιταλία που σπούδαζαν ιατρική και μάλιστα με επιτυχία. Τον τελευταίο μήνα είχε λάβει το πολυπόθητο βραβείο Ρόλλι, που της χάρισε μια κρατική υποτροφία ύψους χιλίων λιρών. Από τότε η Μαρία ήταν εν πολλοίς οικονομικά ανεξάρτητη από τους γονείς της.

«Αν ήταν οποιοδήποτε άλλο μάθημα ή διάλεξη, δεν θα μ' ένοιαζε να αργήσω» είπε η Μαρία. Είχε συνηθίσει πια ότι ως γυναίκα μπορούσε να μπει στην αίθουσα διδασκαλίας μόνο αφότου είχαν προσέλθει όλοι οι άρρενες συμφοιτητές της και είχαν πάρει θέση. Μια και μερικοί καθυστερούσαν πάντα, εκείνη κατά κανόνα αναγκαζόταν να περιμένει κι έτσι δεν άκουγε ποτέ τις εισαγωγικές φράσεις των καθηγητών. «Όμως, στο πρώτο μου μάθημα ανατομίας, που συν τοις άλλοις είναι ιδιαίτερο, θα μου ήταν εξαιρετικά δυσάρεστο να φτάσω καθυστερημένη. Ο κα-

θηγητής Μπαρτολόττι θα το θεωρούσε μεγάλη αγένεια εκ μέρους μου».

«Το ξέρω, Μαρία. Κι ο πατέρας σου έχει απόλυτη επίγνωση της συνθήκης αυτής, πίστεψέ με». Τις τελευταίες μέρες δεν υπήρχε σχεδόν άλλο θέμα συζήτησης στο σπίτι των Μοντεσσόρι.

Η Μαρία δεν έχανε ευκαιρία να μιλάει με την οικογένειά της για τους φόβους της. Η αίθουσα όπου εξετάζονταν νεκρά ανθρώπινα σώματα ήταν στα μάτια της ένα φρικιαστικό μέρος που θα προτιμούσε να το αποφύγει. Χωρίς μαθήματα ανατομίας, όμως, δεν μπορούσε να πάρει πτυχίο. Έτσι, η Μαρία έπρεπε να το υπομείνει.

Η Ρενίλντε άφησε το κέντημα στο τραπεζάκι και κοίταξε με ενθαρρυντικό βλέμμα την κόρη της.

«Μέχρι εδώ τα κατάφερες και θα τα βγάλεις πέρα και σ' αυτό το κομμάτι των σπουδών». Σε αντίθεση με τον σύζυγό της, τον υπάλληλο του Υπουργείου Οικονομικών Αλεσσάντρο Μοντεσσόρι, είχε ενθουσιαστεί εξαρχής με το επάγγελμα που ήθελε να ακολουθήσει η κόρη της και την υποστήριζε αμέριστα στον στόχο της να γίνει μία από τις πρώτες γιατρούς στην Ιταλία. Η απόφαση της Μαρίας δεν εξέπληξε τη Ρενίλντε. Μετά τα έξι χρόνια του Δημοτικού, η κόρη της είχε επισκεφθεί ένα τεχνικό σχολείο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κι έπειτα είχε ολοκληρώσει έναν διετή κύκλο σπουδών στις φυσικές επιστήμες. Η ιατρική ήταν ένα σχεδόν λογικό επακόλουθο. Ο Αλεσσάντρο Μοντεσσόρι είχε διαφορετική άποψη, μα η Ρενίλντε ήταν περήφανη για την κόρη της. Ίσως και να υπήρχε ένα ψήγμα φθόνου σ' αυτό, γιατί και η μητέρα διακρινόταν για το άγρυπνο πνεύμα της και το ενδιαφέρον της για τις φυσι-

κές επιστήμες. Δυστυχώς, σ' εκείνη αρνήθηκαν να σπουδάσει. Αυτό το προνόμιο οι γυναίκες του νέου, ενωμένου βασιλείου της Ιταλίας σταδιακά μόνο κατάφεραν να το κατακτήσουν.

«Θα μπορούσες να εκμεταλλευτείς την αναμονή και να ξαναμαζέψεις ψηλά τα μαλλιά σου» πρότεινε η Ρενίλντε. «Μια τούφα έχει λυθεί, κάτι που δεν δείχνει μονάχα ατημέλητο αλλά και τολμηρό. Δεν πρέπει να δίνεις αφορμές για κουτσομπολιά».

Η Μαρία στράβωσε το στόμα της. Είχε συνηθίσει να την επιπλήττει η μητέρα της για την εμφάνισή της. Η Ρενίλντε Μοντεσσόρι, το γένος Στοππάνι, προερχόταν από μια οικογένεια μεγαλοκτηματιών του Κιαραβάλε, μιας μικρής πόλης κοντά στην Ανκόνα. Όπως πολλοί Ιταλοί, πίστευε ακράδαντα ότι η Καθολική Εκκλησία δεν προσέφερε μόνο τη μοναδική αληθινή πίστη στους ανθρώπους, αλλά ότι τους υποδείκνυε και τους κανόνες που έπρεπε να ακολουθούν στη ζωή. Για εκείνη, η σεμνότητα ήταν μία από τις υψηλότερες αρετές.

Τη στιγμή ακριβώς που η Μαρία πήγε να κάνει αυτό που της πρότεινε η μητέρα της, άκουσε από το ισόγειο την εξώπορτα που άνοιγε.

«Επιτέλους!» Πετάχτηκε πάνω. Η ξέπλεκη τούφα είχε ξεχαστεί. Η Μαρία άρπαξε τον δερμάτινο χαρτοφύλακά της, στον οποίο υπήρχαν τα βιβλία της, τα χαρτιά της και η κασετίνα με τα σύνεργα γραφής, και όρμησε προς τη σκάλα. Για να μη χρειάζεται να κουβαλάει όλο εκείνο το βάρος, είχε χωρίσει τα βιβλία της σε λεπτά μέρη, σαν τεύχη περιοδικού, και από αυτά έπαιρνε μαζί της μόνο εκείνα που χρειαζόταν κάθε φορά. Αφού περνούσε τις εξετάσεις της, είχε σκοπό να τα δώσει τα μεμονωμένα μέρη στον βι-

βλιοδέτη ώστε να τα δέσει πάλι σε βιβλία. Παρ' όλα αυτά, η τσάντα της ζύγιζε κάμποσα κιλά.

«Μαρία!»

«Ναι;» στράφηκε στη μητέρα της.

«Θα είσαι σπίτι εγκαίρως για το δείπνο;»

«Δεν ξέρω».

«Η Φλάβια έφτιαξε χθες φρέσκα μακαρόνια. Θα τα μαγειρέψει σήμερα με βούτυρο και φύλλα φασκόμηλου. Είναι από τα αγαπημένα σου φαγητά».

«Ακουγεται πολύ δελεαστικό, μαμά, αλλά δυστυχώς δεν μπορώ να σου πω πόση ώρα θα χρειαστώ στην αίθουσα ανατομίας».

Για μια στιγμή η Ρενίλντε φάνηκε απογοητευμένη. Η προοπτική να αναγκαστεί να περιμένει περισσότερο απ' ό,τι συνήθως την επιστροφή της κόρης της δεν της άρεσε. Οι βραδινές συζητήσεις με τη Μαρία αποτελούσαν την πιο φωτεινή στιγμή της μονότονης καθημερινότητάς της. Ήξερε κάθε λεπτομέρεια της ζωής της κόρης της, εδώ και χρόνια, κάτι που θα ήθελε να συνεχιστεί και στο μέλλον.

«Θα σε περιμένω».

«Θα σε δω αργότερα!» Η Μαρία έδωσε ένα πεταχτό φιλί στη μητέρα της και τρέχοντας, πράγμα που δεν άρμοζε σε μια κυρία, διέσχισε τον διάδρομο που οδηγούσε στον προθάλαμο του σπιτιού. Είχε μάλιστα σηκώσει τα μακριά της φουστάνια για να μη σκοντάψει στον ποδόγυρο. Το μικρό χρυσό ρολογάκι που κρεμόταν από μια αλυσιδίτσα στον λαιμό της κουνιόταν δεξιά αριστερά.

Στον διάδρομο, πλάι στην εξώπορτα, στεκόταν ο πατέρας της. Είχε δώσει στην υπηρέτρια, τη Φλάβια, τον χαρτοφύλακά του, είχε ωστόσο κρατήσει το καπέλο του. Το ίδιο και με το μπαστούνι, συνέχισε να το κρατά στο γα-

ντοφορεμένο χέρι του. Ο Αλεσσάντρο Μοντεσσόρι είχε αρχοντικό παράστημα και έδινε μεγάλη σημασία στην εξωτερική του εμφάνιση.

«Αν συνεχίσεις να τρέχεις έτσι, θα βάλεις τρικλοποδιά στον εαυτό του» παρατήρησε επικριτικά.

Η Μαρία χαιρόταν και μόνο που της μιλούσε πάλι. Όταν δυο χρόνια πριν του ανακοίνωσε ότι ήθελε να γίνει γιατρός, εκείνος δεν αντάλλαξε λέξη μαζί της επί βδομάδες ολόκληρες κι όποτε εκείνη τον ρωτούσε τη γνώμη του την αγνοούσε επιδεικτικά. Τα κοινά γεύματα ήταν σκέτο μαρτύριο. Ευτυχώς, εκείνη η περίοδος είχε περάσει. Και σ' αυτό είχαν συμβάλει δύο σημαντικά γεγονότα. Αφενός η υποτροφία Ρόλλι, αφετέρου η τιμή που της δόθηκε δύο χρόνια πριν στη γιορτή των λουλουδιών στη Βίλα Μποργκέζε.* Τότε, εκπροσωπώντας το Πανεπιστήμιο, παρέδωσε στη βασίλισσα της Ιταλίας Μαργαρίτα μια σημαία και μια ανθοδέσμη. Ύστερα, δημοσιεύτηκε στις εφημερίδες μια φωτογραφία της Μαρίας και της Αυτής Υψηλότητας. Οι δημοσιογράφοι δεν εκθείασαν μόνο την ομορφιά της Μαργαρίτας αλλά και τη χάρη και την κομψότητα της νεαρής φοιτήτριας της ιατρικής.

Ακόμη και αν ο Αλεσσάντρο μπορούσε επιτέλους να είναι πάλι περήφανος για την κόρη του, οι μέρες που της έδειχνε ζεστασιά και στοργή άνευ όρων φαίνεται πως ανήκαν ανεπιστρεπτί στο παρελθόν. Η απογοήτευσή του που εκείνη αποφάσισε ενάντια στη θέλησή του να ακολουθήσει την ιατρική βάραινε πολύ. Η Μαρία είχε συμβιβαστεί με το γεγονός.

* Το 1892 φοιτητές του Πανεπιστημίου της Ρώμης διοργάνωσαν, με την ενθουσιώδη συμμετοχή ορισμένων πλούσιων οικογενειών της αριστοκρατίας της πόλης, στους κήπους της Βίλας Μποργκέζε μια γιορτή λουλουδιών.

«Σε μία ώρα πρέπει να βρίσκομαι στην αίθουσα ανατομίας» του είπε όλο ανυπομονησία.

«Δεν είναι μέρος αυτό για μια νεαρή κυρία» μούγκρισε ο πατέρας της.

«Σε ευχαριστώ που με συνοδεύεις» αποκρίθηκε απτόητη η Μαρία.

Αντί να απαντήσει, ο πατέρας της της άνοιξε την εξώπορτα του σπιτιού για να περάσει πρώτη. Η Μαρία πήρε το ελαφρύ πανωφόρι που της έτεινε η Φλόβια. Η υπηρέτρια εργαζόταν εδώ κι έναν χρόνο στην οικογένεια Μοντεσσόρι. Η προκάτοχός της, η Σίλβια, είχε μείνει έγκυος, ενώ ήταν ανύπαντρη, εξού και την ίδια κιόλας μέρα που εξομολογήθηκε την κατάσταση της αναγκάστηκε να φύγει από το σπίτι. Η Ρενίλντε Μοντεσσόρι δεν ανεχόταν κανένα ηθικό παράπτωμα. Όσο προοδευτική ήταν σχετικά με τη μόρφωση της κόρης της, τόσο συντηρητικές ήταν οι απόψεις της για τις σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η Μαρία δεν φόρεσε το παλτό, αλλά το έριξε απλώς χαλαρά πάνω από τους ώμους της. Δεν κρύωνε. Αντιθέτως, από την ταραχή της μικρές, λεπτές σταγόνες ιδρώτα κυλούσαν στους κροτάφους της. Η καρδιά της χτυπούσε γρήγορα και ανασταίε πιο κοφτά απ' ό,τι συνήθως. Ίσως έπρεπε το πρωί να είχε σφίξει λιγότερο τον κορσέ της. Όμως ήξερε πια εκ πείρας ότι μπορούσε να επηρεάσει με το παρουσιαστικό της τα βλέμματα των ανδρών συναδέλφων της. Όσο πιο στενή η μέση και όσο πιο θηλυκή η εμφάνισή της, τόσο περισσότερο γινόταν αποδέκτρια θαυμασμού μάλλον παρά εχθρότητας καθώς διέσχιζε τους μακριούς, σκοτεινούς διαδρόμους του πανεπιστημίου.

Η Μαρία προχώρησε γρήγορα προς το κλιμακοστάσιο και κατέβηκε πριν από τον πατέρα της τη φαρδιά στριφο-